

УДК 336.64

Пластун О.Л. аспірант кафедри бухгалтерського обліку та аудиту
Українська академія банківської справи НБУ, м. Суми

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ГОСПОДАРСЬКИХ СУБ'ЄКТІВ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ПОПЕРЕДЖЕННЯ БАНКРУТСТВА

У статті проаналізовано основні підходи щодо розуміння сутності фінансової безпеки господарських суб'єктів, запропоноване власне розуміння даної категорії. Обґрунтовано необхідність забезпечення фінансової безпеки як ефективного засобу попередження банкрутства з урахуванням особливостей вітчизняної економіки.

Ключові слова: фінансова безпека господарських суб'єктів, банкрутство підприємства, попередження банкрутства господарських суб'єктів.

1. Постановка проблеми. Перехід України до ринкових умов ведення господарства обумовив появу цілого ряду проблем в економічній системі та діяльності господарських суб'єктів, які раніше не існували або принаймні не визнавались. Відповідно підприємства не мали можливості вирішувати їх швидко та з максимальною ефективністю, оскільки був відсутній практичний досвід та методологічна база для цього. Однією з таких проблем і було банкрутство. Звичайно, за 15 років існування в нових умовах, господарські суб'єкти, держава розробили певні механізми боротьби, втім її актуальність не знижується, як не знижувалась і не знижується вона у країнах з розвиненою економікою, що мають значно більший досвід роботи в ринкових умовах.

Тому досить актуальними є питання пошуку нових механізмів попередження банкрутства. Одним із них може стати організація системи фінансової безпеки господарського суб'єкту.

2. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми забезпечення фінансової безпеки досліджувались наступними вченими-економістами:

Барановським О.І., Бланком І.А., Горячевою К.С., Єрмошенко М.М., Єрмошенко А.М., Єрохіним С.А., Клименко В.В., Стороженко О.А.

Що ж стосується питань попередження банкрутства, то ними активно займалися як західні вчені, зокрема Альтман, Таффлер, Ліс, Фултман, Бівер, так і вітчизняні, серед яких слід відмітити праці Василенко В.О., Лігоненко Л.О., Салиги С.Я., Терещенко О.О., що систематизували існуючі підходи до даної проблематики.

3. Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Невирішена проблема на сьогодні бачиться в наступному, перш за все, питання фінансової безпеки на рівні господарських суб'єктів ще тільки починають вивчатись науковцями, по-друге, в існуючих теоретичних розробках не акцентувалась увага на забезпеченні фінансової безпеки як засобу попередження банкрутства.

4. Формування цілей статті. Необхідно проаналізувати основні підходи щодо розуміння сутності і складових фінансової безпеки господарських суб'єктів, виділити основні причини банкрутства в Україні та обґрунтувати необхідність впровадження системи фінансової безпеки як ефективного методу попередження банкрутства.

5. Виклад основного матеріалу. Фінансова безпека є відносно новим поняттям в сучасній економічній теорії. Вона є важливою складовою частиною економічної безпеки. Базуючись на аналізі сутності категорії “фінансова безпека підприємства”, наведених в науковій літературі, Горячева К.С. дає наступне її визначення - це такий фінансовий стан господарського суб'єкта, який характеризується, по-перше, збалансованістю і якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, котрі використовуються підприємством, по-друге, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, по-третє, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів, по-четверте, забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи.

Отже, фінансова безпека – це певний механізм, за допомогою якого досягається стабільний розвиток господарського суб'єкту та забезпечується ефективність його діяльності шляхом використання різних фінансових важелів, методів тощо.

Спробуємо визначити взагалі доцільність виділення фінансової безпеки як окремої категорії. Справа в тому, що фінансові відносини та методи управління фінансовими потоками підприємства набувають все більшого значення. І якщо раніше їх фактично не виділяли окремо, а розглядали як складову економічної діяльності підприємства, то на сьогодні навіть з'являються окремі наукові дисципліни суто фінансового характеру.

Тому ми вважаємо за необхідне з одного боку підкреслити логічний взаємозв'язок між економічною та фінансовою складовою діяльності господарських суб'єктів, а з іншого акцентувати увагу на розгляді саме фінансової безпеки як самостійної та необхідної складової їх діяльності.

Взаємозалежність полягає зокрема в тому, що частина категорій є з одного боку економічними за своєю суттю, а з іншого - фінансовими. Одним з прикладів цього є така категорія як «прибуток». Прибуток є прямим результатом економічної діяльності підприємства, спрямований на задоволення його поточних та перспективних економічних потреб, як-то інвестиції, соціальні та інші потреби. В той же час прибуток є фінансовим результатом, власним фінансовим ресурсом підприємства. Також досить переконливо, взаємозв'язок економічних і фінансових категорій виявляється у взаємодії фінансів із цінами і заробітною платою.

В той же час в сучасних умовах суто фінансові відносини набувають все більшого значення, посилюється роль і вплив фінансової системи, зростає значення фінансових інструментів – саме ці фактори багато в чому визначають ефективність діяльності господарських суб'єктів сьогодні.

Особливого значення питання захищеності та ефективного управління господарськими суб'єктами набувають у кризових ситуаціях. Саме ці складові в кінцевому випадку можуть вирішити: бути підприємству чи не бути.

Варіант «не бути» фактично ототожнюється з банкрутством господарського суб'єкту. Проаналізувавши правові та економічні аспекти сутності банкрутства, ми пропонуємо наступне визначення даній категорії. Банкрутство підприємства - це підсумковий результат дії критичних ризиків, що проявляється в дисбалансі діяльності підприємства і його неспроможності виконувати свої зобов'язання.

Аналіз публікацій у пресі, думок експертів дозволив виділити ряд проблем у сфері банкрутства на Україні, що вважаються найбільш значними й у той же час невирішеними. До них можна віднести наступні: недосконалість законодавства; перехідний період в економіці України; недостатня підтримка з боку держави; фіктивні банкрутства; тінізація сфери банкрутства в Україні; відсутність інформації про підприємства-банкрути на Україні; несумлінна діяльність арбітражних керуючих. Як бачимо, окрім суто фінансово-економічних факторів присутні певні національні особливості, що обов'язково слід враховувати господарським суб'єктам при організації процесу попередження банкрутства.

Оскільки процес попередження банкрутства має бути перманентним, необхідне створення певної системи, яка б діяла постійно і виконувала функції діагностики, вибору оптимальних фінансових важелів та методів, а також забезпечувала б обов'язковий контроль за фінансовою діяльністю підприємства в цілому.

Ми вважаємо, що організація системи фінансової безпеки на підприємстві дозволить вирішити цю проблему. Фінансової, тому що банкрутство в кінцевому підсумку є результатом нестачі саме фінансових ресурсів.

Пропонована нами система фінансової безпеки господарського суб'єкту представляє собою сукупність фінансових методів, способів, форм,

інструментів та важелів за допомогою якого здійснюється регулювання фінансово-економічних процесів й відносин з метою попередження банкрутства підприємства. Система має вирішувати задачі здійснення моніторингу фінансового стану підприємства для раннього виявлення ознак його кризового розвитку; визначення масштабів кризового стану підприємства; дослідження основних факторів, що обумовлюють кризовий розвиток підприємства; створення і реалізація заходів по запобіганню криз і попередженню банкрутства підприємства; контроль за виконаними заходами і оцінка результатів.

З погляду структури пропонованої системи можна виділити наступні її компоненти:

1. Ціль – забезпечення стабільної та збалансованої діяльності господарського суб'єкту, попередження банкрутства підприємства

2. Функції:

- визначення проблеми - в її склад входять такі параметри, як ідентифікація проблеми, оцінка масштабів і визначення факторів, що привели до її виникнення та які можуть погіршити ситуацію;

- усунення проблеми - вибір необхідних важелів впливу на проблему, а також визначення методів її усунення;

- контроль результативності - аналіз ефективності вжитих заходів і повторна перевірка на наявність даної проблеми.

Пропонована нами система має базуватись на принципах мінливості, об'єктивності, обачності, безперервності й оперативності, конфіденційності, комплексності і системності, явності в інтерпретації результатів.

Що стосується інструментарію, який має забезпечити ефективне виконання системою поставлених перед нею функцій, то умовно їх можна розділити на дві групи:

- фінансові методи - фінансовий облік, фінансовий аналіз, фінансове планування, фінансове регулювання, фінансовий контроль тощо;

- фінансові важелі – прибуток, доход, фінансові санкції, дивіденди, ціна, фінансове стимулювання, заробітна плата та інші.

Отже, господарським суб'єктам в першу чергу необхідно боротись з причинами майбутніх проблем, аніж із самим банкрутством як їх наслідком. Для цього необхідно створити на підприємстві такі умови, що зводили б ризик настання глобальних криз та банкрутства до мінімуму. Одним із варіантів вирішення даної проблеми є створення на підприємстві системи фінансової безпеки, що має охоплювати питання діагностики, вибору оптимальних фінансових важелів та методів, а також обов'язковий контроль за фінансовою діяльністю підприємства. Забезпечення фінансової безпеки підприємства дозволить не лише підвищити захищеність підприємства від внутрішніх і зовнішніх ризиків, а і підвищить ефективність його діяльності в цілому.

Список літератури

1. Горячева К.С. Фінансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки // Економіст. – 2003. - №8, с. 65-67.
2. Драга А.А. Обеспечение безопасности предпринимательской деятельности: Практическое пособие: Навчальне видання.- М.: МГТУ им. Н.Э.Баумана, 1998.- 304 с.
3. Управління фінансовою санацією підприємства: Навчальний посібник / С.Я.Салига, О.І.Дацій. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 24- с.
4. Ярочкин В.И. Система безопасности фирмы.- 2-е изд.- М.: Ось-89, 1998.- 192 с.-

Summary

The following article is dedicated to analysis the sense of the “financial safety” category and it’s role in the bankruptcy prevention.